

Almanac de Interlingua

Numero 52 – April 2014

Editor: Cláudio Rinaldi (almanacdeinterlingua@yahoo.com.br)

Guarda tu multilinguismo pro te proprie!

Mi visita al aggradabile citate frisian Leeuwarden, in le sol provincia officialmente multilingue de Nederland, es pro debatter in un conferentia si le apprentissage de nove linguas modella nostre pensamento e vision de mundo. Ma ja al prime dia, durante le conversation al tabula de prandio, io apprendeva un cosa sorprendente sur le domination crescente del anglese.

Io conversava con un statounitese fluente in germano, qui educa su infantes como bilingues e habita currentemente in Hamburg, adjunte a un univesitate. Ille vole que su familia practica germano per le contacto diari con su collegas del universitate ma, pro su disappunctamento, istes non vole. Illes vole plus tosto practicar lor anglese con iste familia statounitese. E lor attitude verso le ambitiones germanophone del collega estranier es de disapprovation.

Al mesme tabula se sedeva un linguista qui me contava sur un anglophono amico sue qui habita in Corea del Sud e suffre le mesme experienta in modo ancora plus acute. Le homine apprendeva ben le lingua corean e lo usa pro parlar a su studiantes e collegas, ma ille reporta haber trovate hostilitate per tote parte. Le personas sembla disgustose con ille, como si ille non debeva mitter se a facer un tal cosa – le attitude quasi racista de alcunos contra su bon dominio del coreano le duce a comprender que illes se senti stereotypate e mesmo ridicularisate. Su effortio ben intentionate pro dominar un lingua totalmente diverse se considera un sorta de insulto, e ille comencia a pensar que su cognoscentia representa un difficultate pro obtener un occupation in Corea.

Isto es non plus que duo anecdotas, non un investigation scientific. Ma illos me shockava. Io haveva lecte sur le reluctantia de permitir que estranieros se junge a communitates linguistic de basse prestigio, como linguas creole. Al jamaicanos displace que on se mitte a parlar lor lingua quotidian, surtoto si illes es de classe medie e parla ben le anglese standard. Isto eveni perque le creole jamaican es un lingua discriminate,

usate esclusivamente in communication oral. Ma le disincoraggiamento pro apprender linguas national standard como le germano e le coreano me intrigava.

Le domination global del anglese es un facto inexorable sur le currente situation del mundo: le anglese es official in 50 o 60 pais e, in alcun proportion, illo es usate in tote le pais, al minus como medio basic pro le commercio, le controlo de trafico aeree e le communicationes exterior. Nulle altere lingua attinge tal curso international. Parte de iste expansion se debe certo al ingenieria politic del britannicos e statouniteses, ma a me il sembla que le sol sorte jocava un parte major in iste processo. Le nave del anglese standard ha essite impulse per ventos favorable e immerite como le successo del historias de Hollywood, del Silicon Valley, de Wall Street, del BBC e del musica pop.

Nonobstante, io non apprecia que le dominio del anglese deveni tanto desirata a puncto que su parlatores es minuspreciate per auder expressar se in altere linguas. Lo sape le celos quanto es difficile persuader un brittanico o statounitese a prender in serio le idea de apprender un lingua estranier al alte grado del proficientia. Ma si assi mesmo le studiantes assidue de altere linguas es disdignate e suffre pression pro reverter a lor rolo predefinite de modellos pro celles qui desira practicar lor anglese, dunque le entusiasmo del anglophonos cade sin salvation a zero.

Adaptate de *Keep your Multilingualism to Yourself*, scripte per Geoffrey Pullum e postate le 17 septembre 2013 in <http://chronicle.com/blogs/linguafranca/2013/09/17/keep-your-multilingualism-to-yourself/>. Secundo Wikipedia, le lingua anglese es official in 54 pais e in 27 entitates non-soveran; illo es parlate per 360 milliones de personas como lingua native e per 430 milliones o plus como secunde lingua.

Le hungaros non se motiva a studiar linguas

Indicadores recente demonstra que tres quartos del travaliatores corporative hungare parla solmente lor lingua materno e non pote, dunque, communicar se con le restante del population del Union Europee. Isto ha consequentias negative pro le companias hungare secundo András Salusinszky, presidente del Association Professional Hungare de Scholas de Linguas.

Solmente un tertio de gerentes in interprisas parve e medie parla un lingua estranier. In le sector de servicios, positiones que exige un nivello avantiata de proficientia remane inoccupate, ben que le salarios mensual offerite es de 15 a 35 mille florinos plus alte. In le sector public, le salario pote augmentar in 40 mille florinos, compensante in minus que duo annos le dispendio con un curso.

In universitates in Budapest, 35 per cento del graduatos non se submitte al examines linguistic obligatori e in consequentia non recipe lor diplomas. Un recerca per Eurobarometer in 2012 revelava que solmente 35 per cento del hungaros parla un lingua estranier, e que un tertio del personas non intende al minus iniciar studios in iste area.

Extracte del notitia *Hungarians Are Unmotivated To Study Foreign Languages*, traducte al anglese del jornal hungare *Magyar Nemzet* e publicate in le adresse <http://www.xpatloop.com/news/74429> le 20 septembre 2013. Pro effecto de comparation, un recerca recente estimava que solo 5% del brasilianos pote parlar anglese in alcun nivello, e que non plus que 1% lo parla in nivello proficiente. Le servicio public brasilian offere nulle avantage salarial a functionarios bilingue. Currentemente, 1 dollar compra circa 225 florinos.

Speculationes sur le futuro de Scotia

Le proxime 18 septembre le scotese va al urnas pro decider si lor pais debe o non remaner unite con Anglaterra, Pais de Galles e Irlanda del Nord. Durante que le die del plebiscito non arriva, on se dedica a specular sur le consequentias de un possibile independentia.

José Manuel Barroso, representante le Union Europee, declarava que Scotia difficilmente essera accepte como membro sin antea submitter se al tramites exigite de altere pais. Secundo ille, pais membros que time le separatismo debe blocar le adhesion automatic de Scotia – ille se refere clarmente a Espania, que non ha recognite le soverania de Kosovo per timer que Catalonia deveni independente, e que debe extender su precaution a un futur stato scotese. Secundo le ministra scotese Nicola Sturgeon, nonobstante, le comparation con Kosovo es “ridicule”, perque Scotia ha essite membro del UE ante quaranta annos.

Tamben thema de speculation es le futur pecunia scotese. Le tres principal partidos politic annunciava que le Scotia independente abdicara un union monetari sub le libra sterling. Iste annuncio pote, totevia, haber essite un manovra, post que recercas de opinion dice que solmente un tertio del votantes in le plebiscito de septembre ha confidentia in Westminster, il es dicer in le institutiones britannic. Iste typo de recerca ha devenite un febre per le Regno Unite, analysante e previdente tote aspecto imaginabile del question. Recercas estima que 61% del angleses e galleses vole que Scotia remane parte del regno, durante que 22% prefere que illo se separa, e que le independentia es supportate plus per le homines que per le feminas, e minus per le ancianos que per le juvenes. Plus, 52% crede que le libra devenira un pecunia plus debile si Scotia se separara, contra 12% qui pensa que illo, al contrario, se fortificara. Inter angleses e galleses, le directo al possession exclusive sur le reservas de petroleo in le Mar del Nord es supportate per 29%; le necessitate de recandidatar se a membro del UE per 67%; le autorisation pro sequer usante le libra per 46%; e 53% opina que le economia de Scotia se debilitara – con que es de accordo 52% del scotese. Sur le relationes inter un Scotia independente e un Britannia minus grande, 63% del scotese expecta plus difficultates, contra 50% del angleses e galleses. Le ligamines cultural debe debilitar se secundo 47% del scotese e 37% del angleses e galleses.

Malgrado tote iste datos speculative, le recerca principal, cuje resultado invalida tote le alteres, dice que solo 32% del scotese intende votar pro le independentia. Le indecisos summa al momento 11%, e les qui intende votar “no” totalisa 57%.

Speculationes sur le anno 2000

Como on imaginava le futuro in 1900?

In 1900, le ingeniero civil John Elfreth Watkins, Jr. affirmava in le *Ladies' Home Journal* haber collecte opiniones del “mentes plus culte e conservative in America” sur como esserea le mundo cento annos plus tarde, al nascentia del tertie millennio. Ecce alcun del previsiones de tunc:

*Le pisos serea tanto grande como betas, e le fragas como pomos.

*Il haberea rosas nigre, blau e verde.

- *Il non haberea plus animales silvatic, excepto in menageries.
- *Le ratos haberea essite exterminate.
- *Le automobiles facerea disparer le cavallos, excepto per celles create pro recreation.
- *Le boves e oves non plus haberea cornos.
- *Tote le gente se exercitarea desde lor tenere infantia. Il haberea gymnasios gratis in tote parte e un persona qui non pote camminar al minus dece milias esserea considerate un debile.
- *Con su possessiones, America haberea inter 350 e 500 milliones de habitantes. Le “possessiones” se refere al republicas centro- e sudamerican que votarea in favor de lor annexation al federation statounitese, secundo le intention del Doctrina Monroe.
- *Il haberea un circuito mundial de telephonos e telegraphos sin filo.
- *Le productos que on compra se livrarea per tubos pneumatic, in loco de vehiculos.
- *Le aere calide e frigide venirea per valvulas, dunque on non plus deberea incander un fornace tote le matinos.
- *On comprarea repastos precocte in stablimentos similar al paneterias.
- *Le litteras C, Q e X caderea in disuso per lor innecessitate.
- *On haberea inventate naves aeree e fortinos sur rotas pro le guerras. Armas gigante poterea mirar a distantias de vinti-cinque milias o plus, e lor projectiles devastarea citates integre.
- *Le education del infantes esserea gratis e universal pro ambe sexos.

Resumite de *In 1900, Ladies' Home Journal Publishes 28 Predictions for the Year 2000*, per Josh Jones, publicate le 13 decembre 2013 in <http://www.openculture.com/2013/12/ladies-home-journal-publishes-28-predictions.html>.

Sionismo, Esperanto, Crimea.

Que ha un cosa con le duo alteres?

Per vinti annos Ukraina habeva frontieras stabile, recognite per tote le nationes vicin. Quando su politica exterior lo approximava al Union Europee, tamen, Russia passava a reivindicar portiones territorial in que vive personas de lingua materno russe. Le centro del discordia es initialmente le peninsula Crimea, ubi le russos mantene le base naval Sevastopol e defende lor interesses in le Mar Nigre. In 1954, Nikita Krushev transfereva le possession del oblast de Crimea del republica sovietic russe al ukrainian, ben que in practica le area ha habite autonomia administrative. Sexanta annos postea, Vladimir Putin vole recuperar le dono, con que le population local sembla esser in accordo.

Lo que minus gente sape es que Crimea esseva ja controlate per scythios, gothicos, hunos, bulgaros, byzantinos, mongoles, italianos, turcos e altere populos. Le tartaros lo occupa desde le Medioevo e constitue hodie 12 per cento del population total. In le 15^e centennio le peninsula esseva annexe al Imperio Ottoman, e in le 18^e al Imperio Russe. Tamben in Crimea se stabliva Nova Vivo, un kolkhoz ubi le lingua official esseva Esperanto. Le communitate autonome, existente inter le annos 1920-1930, esseva fundate per judeos comunista qui abandonava Palestina post discordar

del politikas sionista e tamben per judeos russe del organisaton HeHalutz. Le autoritates local rejectava le uso del hebreo in favor del Esperanto.

Le divergentia sur qual lingua on deberea usar in un futur stato judee nasceva in le fin del 19^e centennio. Durante que Eliezer ben Yehuda spondeva sur le revivification del hebreo como lingua commun de tote le judeos, Lazar Ludwig Zamenhof luctava per le adoption del lingua que ille habeva inventate. Zamenhof dubitava que le hebreo, tunc un lingua liturgic, poteva renascer – un idea que offendeva al judeos orthodoxe, inconformate con le uso de lor idioma sacre pro tractar subjectos mudan. Plus tosto ille credeva que un version simplificate del yiddish in alphabeto roman esserea le lingua judee ideal, ma postea su opinion cambiava verso su proprie lingua universal. Zamenhof anque non pensava que le judeos trovarea pace in Palestina, un region eternemente sub disputa per christianos e musulmanes, in que non plus que duo milliones de personas poterea habitar. Le nove nation judee debeva, secundo ille, situar se in le Statos Unite.

Parte del information fornite in iste texto proveni del articulo *Esperanto and Modern Hebrew – “Artificial” Languages that Came to Life*, per Norman Berdichevsky, publicate in februario 2014 in le adresse electronic http://www.newenglishreview.org/custpage.cfm/frm/142325/sec_id/142325.

Le proxime Crimea

Comparate a Ukraina, Moldova suffreva poco post le separation ab Moscovo. Malgrado le tentativas de attraher ancian statos satellites como Belarus e Kazakhstan a un sorta de “Union Eurasian”, Moldova, cuje economia se supporta grandemente sur le agricultura e le remission de pecunia per expatriatos, ha fortificate su ligamines con Bruxellas. In consequentia, Russia suspendeva le importation de vinos moldovan sub allegation de mal qualitate, e le ministro russe Dmitri Rogozin admoneva, “Io expecta que vos non congelara”, in referentia al dependentia moldovan del gas russe.

In 2001, Moldova deveniva le prime stato postsovietic a eliger un governmento communista. Hodie, le pais observa un disputa territorial accentuar se sub influenza del secession de Crimea. Transnistria emitte su proprie pecunia, passaportos e placas de vehiculos. Su frontiera es situate a solmente 60 kilometros del capital moldovan Chisinau, que lo considera un territorio occupate per gangsters cultivate per Russia.

Le region Transnistria o Transdniester se separava de Moldova per un guerra inter 1991 e 1992, durante le collapso sovietic. In septembre 2006, un referendo confirmava le desiro de independentia.

Nadya, residente in le capital transnistrian Tiraspol, non concorda: “Ci on vive melior que in Moldova. Russia investe in hospitales, kindergartens e infrastruttura. Il esserea bon devenir independente, e ancora melior reunir se a Russia, como Crimea.” Nadya es orgoliose del cognac producte localmente, multo appreciate in pais del Communitate de Statos Independente e tamben del Union Europee – su fabrica Kvint, de 1897, provide occupationes e un bon responsa al criticas de que solo le contrabando prospera in Transnistria.

Durante que illes promena lor can, le pensionatos Vasile e Elena es minus optimistic. Inviata a Transnistria in le periodo sovietic a fin de travaliar in ferrovias, illes ha vivite ci per longe parte de lor vita. “Como nos pote devenir parte de Russia si nos ni al minus ha un frontiera con illo? In Crimea es plus simple, como anque in Abkhazia e Ossetia del Sud”, dice Vasile, mencionante duo regiones de Georgia concupiscite per Russia. “On vole qualcunque systema que nos da pace e stabilitate, mesmo con Romania, desde que minoritates como nos russophonos ha lor directos respectate.”

Christina, professora de sociologia in Tiraspol, pensa que un union doanari con le russos es preferibile per un question de ligamines ethnic e cultural: “Le moldovanos ha mentalitate de village e non sape quí illes vole esser; nos transnistrianos ha un identitate clar.” Pro le studiante Feodor, ora basate in Chisinau, viver como transnistriano es un battalia. Ben que le salarios es melior e Russia subsidia le dispendios, il ha poc opportunitates pro le juvenes, que parti e lassa retro un population vetere e nostalgic: “Si tu va a un universitate in Tiraspol, tu diploma solo es recognite in Russia, dunque il es solo la que tu pote travaliar. Le moldovanos me critica e me appella separatista, ma isto es un election non mie ma de mi governmento. Le obsession per independentia es nostre problema major. Si mi pais esseva vermente independente, io poterea studiar la.”

Resumite de *Transnistria: Europe's other Crimea*, per Andrew Connelly, publicate le 14 martio 2014 in www.aljazeera.com.

Un ponte va ligar Crimea al restante de Russia

Le presidente russe Vladimir Putin annunciava le 19 martio su intention de facer construir un ponte ligante le peninsula Crimea con le restante del territorio russe. Sur iste ponte va poter transitar automobiles e trainos. Le ministro de transportos Maxim Sokolov declarava que on studia tamben sur construction de un tunnel.

Crimea es separate de Russia per le stricto Kerch, un bracio marin 4,5 kilometros large inter le mares Nigre e Azov. Currentemente le ligationes possibile es per ferry o avion,

o per un traino que crucia territorio ukrainian. Le projecto provide que le ponte va haber 7,5 kilometros de extension e costar 24 milliardos de rublos (470 millones de euros).

Un contribution afrikaans a Interlingua

Le 8^e edition del Almanac, publicate in junio 2010, parlava sur parolas afrikaans celebre como *boer* (agricultor), *braai* (barbecue) e *apartheid* (segregation). Iste parolas es cognite internationalmente in contexto cultural e historic sudafrican, ma non es parolas international propriemente. Totevia, le lingua afrikaans provide al minus un parola a Interlingua: *trekking*.

Le colonos nederlandese qui fundava le Citate del Capo in 1652 optava per abandonar lo post que le colonia esseva concesse al britannicos in consequentia del guerras napoleonic. Radical sur lor convictiones religiose e racial, illes prefereva fundar un patria independente in le hinterland, ubi illes poterea practicar lor stylo de vita sin interferentia externe. Iste homines deveniva cognite como *voortrekkers*, litteralmente ‘les qui avantia’, perque illes extendeva le frontieras colonial intra le continente durante le decennios 1830 e 1840.

Le verbo afrikaans *trek* significa originalmente ‘traher’ (illo es cognate al anglese *draw*, *drag*, *train* e *track*, al germano *tragen* e al latino *trahere*), ma su senso se expandeva gratias al spirito de iste aventureros. Hodie le verbo vole dicer tamben emigrar e camminar. Le sport denominate *trekking* designava in principio un camminata in region montaniose como le interior de Sudafrica, ma hodie se refere a qualcunque itinere demandante effortio e autonomia del camminantes.

Le historia de Sudafrica denomina *Die Groot Trek* (‘le grande migration’) al epic camminatas del *boere*, agricultores de origine nederlandese, verso le interior montaniose del continente african. Le leaders de iste movimento es glorificate: Andries Pretorius presta su nomine al capital administrative Pretoria, per exemplo, ubi es situate le *Voortrekker Monument* (photographia in alto).

Canta, interlinguistas!

Le footballista Cristiano Ronaldo adjutava con le celebritate del hit *Ai se eu te pego!*, del cantor brasilian Michel Teló, al imitar su choreographia al occasion de su goals per le Real Madrid. Animate, nostre Erick Fishuk lanceava tamben su version del canto, un composition alternante Esperanto e Interlingua. Vos pote audir lo con subtitulos in le adresse <http://www.youtube.com/watch?v=6YneoZSsQO4&feature=youtu.be>. Erick es autor ancora de un version del classico romantic *Garçom* in Esperanto, e on expecta que ille un die lo cantara tamben.